

Օ Ր Ա Գ Ի Ր

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՒ

ԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵՆԵՐ

Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 16.

1846

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Լիպսիտիսի յորդոր :

ՈՒՍՈՒՄԱՍԻՐ անձանց և ընկե-
րութեանց մէջ շատ անգամ խօսք ե-
ղած է թէ ազգ մը կրթելու համար
ինչ ճամբաներ պէտք է բռնել, և թէ
ինչպէս ազգասիրութեան հոգին շար-
ժելու է որ թէ կրթութեամբ, թէ
ճարտարութեամբ և թէ դիտու-
թեամբ՝ ուրիշ ծաղկած ազգերուն
հաւասարի, կամ գոնէ անոնց ետեւէն
երթալու ջանքը շատցնել : — Եւ խն-
դրոյս վրայօք շատ աղուոր ու ճշմարիտ
խորհրդածութիւններ եղած են մեր
ազգին հիմակուան վիճակին վրայ ալ,
ու հարկաւոր սեպուած միջոցները
յիշատակուել են, ինչպէս բարեկարգ
դպրոցներ բանալ, օգտակար զբօս-
հրատարակել, արհեստից դպրոցներ
բանալ, վաճառականութիւնը ծաղ-
կեցնել և այլն :

Երոնցմէ զատ մեծ և հարկաւոր հը-
նարքներ կ'երեւան աս երկու բանս ալ.

1 Աս հատուածը գրելու ատեն ձեռքունիս հա-
սաւ համալիցեաց Էմիլիոս-Էման յայտարարութիւնը,
որ Պօլին տպուած է, և անոր մէջ ալ տեսանք ու-
րախութեամբ այսպիսի առաջարկութիւններ :

մէյմը որ մեր ազգասէր երիտասարդ-
ները յորդորուն ուսումնական ճամ-
բորդութիւն ընելու հայաստան .
այսինքն երթան իրենց բնիկ հայրե-
նեայ աղուորութիւնները իրենց աչքո-
վը տեսնեն ու ստորագրեն, ու երեւելի
տեղերուն պատկերքը ուրուագրելով՝
ետքը հրատարակեն . մէյմ՝ ալ հան-
ճարաւոր պատանիներ՝ որ պատկե-
րահանութեան յարմարութիւն և
սկզբունք ունին, իրենց ազգին բարեա-
ցապարտ ու մեծամեծ անձանց պատ-
կերները, կամ որ և իցէ ազգային
հանգէսները ու ազգային պատմու-
թեան երեւելի դիպուածները նկարեն
ու ազգին մէջ տարածեն որ ազգասի-
րութիւնը մերոնց սրտին մէջ վառուի,
ու ազգին օգտին ու պայծառու-
թեանը համար աշխատելու սիրտ առ-
նեն : Եւ այց որովհետեւ ամէն օգտա-
կար բանին հետ դժուարութիւն-
ներ ալ կան, հոս մեր կողմանէ հա-
մառօտ կերպով լուծենք ան դժուա-
րութիւնները, ու դիւրութիւնը ցու-
ցնենք :

Հատը կրնան ըսել թէ մեր ազգին պարագաներուն նայելով՝ ճամբորդութիւն ընելու կարողութիւն ունեցող խիստ քիչ մարդ կը գտնուի : — Իրաւ է որ այսպիսի ուսումնական ճամբորդութիւն մը մէկ երկու հոգւոյ ընելու բանը չէ, և շատ դժուարութիւններ ունի. անոր համար ամէն բանէն առաջ պէտք է բազմութիւն ընկերութիւն մը հաստատել, որոնց վախճանն ըլլայ մէյմէկ քիչ ստակ գումարել առ Զանապարհորդաց համար : Բազերնիս ան վիճակին մէջ չէ որ գանձեր դիզէ առ բանիս համար. բայց շատը կրնան իրենց աւելորդ ծախքերուն բանեցընելու ստակէն քիչ մըն ալ այսպիսի օգտակար բաներու բաժին հանել, կամ կտոր մը ստակ շահու գնել ու անով օգնել ընկերութեան :

Ոմանք ալ կրնան ըսել երկրորդ առաջարկութեւր դէմ՝ թէ մեր ազգին մէջ ան աստիճանի մեծամեծ հանձարներ չկան որ իրենց քովէն պատկերի նիւթ հնարեն ու նկարեն : — Բազերնուս կարծեմ հանձար չպակսիր, հապա կըթուծի. անոր համար մեր ճամբորդներէն ալ ամէն բանէ վեր հմուտութիւն կը պահանջուի, դոնէ ազգային և բնական պատմութեան և ճարտարապետութեան. իսկ նկարչութեան համար յարմար միջոց կ'երևնայ՝ ընկերութեան ծախքովը մասնաւոր եւրոպացի հմուտ նկարչէ գաս առնուի :

Բայց ինչպէս ասորին անոնք որ պատկեր նկարեն, ու ետքը ան պատկերները ծախել չկրնալով՝ օրուան հացին կարօտին : — Մենէն դժուար ինքիրը թերեւս աս կ'երևնայ. բայց ասոր ալ դարմաններ կրնան գտնուիլ. ան, որչափ կարելի է՝ ընկերութիւնը ետեւէ ըլլայ այսպիսի բաներուն յարգը ճանչցընելու. ք, այսպիսի բաներու մէջ քիչ մը պէտք է մէկգի թողուլ անձնական շահը. թէ չէ՝ ընկերութիւնը առաջ չերթար ու վախճանին չհասնիր : Այսպիսի ընկերու-

թեանց դիտմունքն ու վախճանը՝ ազգին ու հայրենեաց սէրը պիտի ըլլայ. առանց անոր սր և իցէ աշխատանք ալ ոչ միայն դժուար կ'երևնայ, հապա նաև իրօք անկարելի կ'ըլլայ :

Բազային ուսումնական ճամբորդութեան մէկ մեծ օգուտն ալ աս է որ ուրիշ հին ազգաց պէս մեր նախնեաց մնացորդները չենք թողուր որ օտար ազգեր յափշտակեն, ինչպէս Յունաստանի, Ագիպտոսի ու Քաբիլոնի հնութիւնները, որ եւրոպացի ճամբորդներ անդադար իրենց երկիրը կը կրեն. հապա մեր ազգին առջևը դնելով զանոնք կամ անոնց պատկերները, այնպէս կ'ըլլայ որ ամէնքը մէկ սրտով նոյն բանին վրայ նայելով՝ միաբանութեան հոգին կը զօրանայ, ամէնքը նոյն փափաքը կ'ունենան. մէկը աչքով կը տեսնէ, մէկալը անոր գրածն ու պատմածը կը լսէ. ան առան առատաձեռն իշխաններ ալ աւելի կը յորդորուին օգնելու, շատերն ալ չեն վախճար ազգատութենէն՝ ետեւէն գալու հարստութեանը համար. և երբոր բարի մտքով ու միաբան հոգւով աս բանիս ձեռք դարնուի, տարակոյս չկայ որ Բստուած ալ անկարծելի օգնութիւններ կ'ընէ, և անշուշտ օրմանեան տերութիւնն ալ՝ որ այնչափ ետեւէ է իր հպատակները կըրթելու ու երկիրը ծաղկեցընելու, այսպիսի օգտակար աշխատանքը անվարձ չթողուր :

Ար մնայ որ այսպիսի օգտակար առաջարկութեւ մը հաւնողները մտիկ ընեն իրենց ազգասէր ոգւոյն յորդորանքին, ու ետ չկենան իրենց գովելի փափաքը կատարելէն : Եթեան տեսնեն իրենց հին հայրենեաց մեծագործութիւններուն աւերակները, ու անոնց վրայ նայելով՝ աւելի մեծքով քան թէ աչքով՝ նկարեն իրենց դիւցազանց գործքերն ու զարմանալի քաջութիւնները, որ ոչ երբէք պակսեր են մեր հայրենեացը մէջ : Եւ հաբոյր Խալիա հին Յունաստանին հաւասար կը պարծի, և իր փառքը

առջինէն աւելի փառաւորութեամբ
ճարտար արձանագործներու ու պատ-
կերահաններու բազմութեամբը . օ-
րինակի համար (Ժ)իցիանոսի պէս մէ-
կը՝ Մկերդէօի հաւատար անմահ անուն
ունեցաւ . Քանովայի պէս մէկը՝ Փի-
դիասին նման փորուածքներուն հա-
մար ամենուն աչքը իր վրան դար-
ձուց . Քրդեօք չունի Նայաստան ալ-
այնպիսի հանձարներ, որ ինչուան
հիմա ամենուս ալ անձանթ մնացե-
րն . ափսոս . քանիներ արդեօք կըր-
նայինք տեսնել ու ոսկի գրով աս ա-
նունը տալ իրենց, Նայր նկարչաց Նայ-
րէնէաց, որ աս անունը քիչ մարդու
տրուած է ինչուան հիմա ամէն ազ-
գի մէջ և ամէն ատեն . վասն զի աս
պատուանունով կ'իմացուին ան ան-
ձին գործքերը՝ որ զանոնք ազգին
մէջ թողուցեր է . և ասոնցմով կ'ան-
մահանան ամէն յիշատակի արժանի
անձինք . Մտեն պիտի գայ որ մեր յա-
ջորդները թերեւս պիտի չհաւտան թէ
մենք այսպիսի արագութեմբ կամ նաև
ատենէ դուրս մեր սրտին զգացմունքը
կը յայտնենք . բայց անոր համար ալ
ահա հայրենասէր անձինք աւելի պի-
տի ուրախանան հիմա որ այսպիսի
վեհանձնական գործքերու սկիզբը
իրենք կ'ըլան, և սկզբնական փառքը,
որ մեծ բազմ է, իրենք կը յափշտա-
կեն : Իրենց անունը չկարծեն թէ
միայն քաղքի մը կամ տոհմի մը մէջ
անուանի պիտի ըլլայ, հապա բոլոր
ազգին առջև ետքն ալ բոլոր աշխարհք
զարմանք պիտի ցուցնէ այսպիսի մե-
ծամեծ բաներ մտածողներուն . վասն
զի ամէն բարի բան առանց գովուելու
չանցնիր, և ըստ արժանւոյն ալ կը
վարձատրուի : Վիտեմ որ շատ աւ-
րուած են մեր երկրին վայելելութիւն-
ները . բայց մեր քաջ պատկերահան-
ներուն վրձինը պիտի գոցէ անոնց պակ-
սութիւնները . վասն զի փառաւոր
բանը ըստ ինքեան՝ փառաւոր մտա-
ծութեամբ կրնայ նկարուիլ :

Այսպիսի գործքերու մեծ քաջակե-
րութիւն թող ըլլայ աս ալ . կարգան

մէյմը իրենց ազգին պատմութեանը
քանի մը երեսը . մէջը ինչ որ կը տես-
նեն նէ՝ թող քաղքատեն իրենց ըրած
գործքերը անոնց հետ . ան ատեն կը
տեսնեն որ հիներուն արդիւնքը շատ
աւելի մեծ է քան թէ իրենցը : Այլ
յիշաւի . վասն զի հայրենիքնիս փա-
ռաւորը ընդները որոնք էին . յայտնի
է որ մեր պապերը, և անոնց ալ պա-
պերը . ուրեմն մենք ինչուան երբ
միայն լսող ու գովող պիտի ըլլանք՝
առանց անոնց հետեւելու : Աւրիշ բա-
րի գործքերը գովելը շատ աղէկ բան
է, ով չգիտեր . բայց աւելի գովելի
ու օգտակար է ան բարեգործութեան
հետեւիլ : Իրաւ է որ ան ատեններն
որ աւելի պայծառացեր էր մեր հայ-
րենիքը, կրնար իրենցմէ մէկը դնէ
խիստ երեւելի մարդկանց պատկեր-
ները նկարել ու իրեն մեծ փառք ու
անմահ յիշատակ մը թողուլ մեզի՝
ուրիշ ազգերուն պէս . բայց աս բանս
թէ որ հարկադրեր են մեր ատենի
քաջերուն թողուլ, պէտք չէ որ մե-
րոնք անհօգ ըլլան, հապա անոնց չը-
րածը իրենք ընեն . ինչպէս որ հիմա
կուան մեր չորածներն ալ իրենք ըրե-
րն փառաւորապէս ու մեր ազգին
պարծանք եղեր են :

Հ . Բ . Ե

Վառսա տեղ բարձր խոյնով խօսելը գէշ բան է :

ՄԵՆԵՒԻՆ պէտք չէ որ մարդս
դուրս տեղ բարձր ձայնով խօսի իր
բաներուն վրայ . ինչու որ մարդիկ
կան որ ականջ կը դնեն . ու չեմ գի-
տեր ինչէն է որ ուրիշ խօսքը մտիկ
ընողը միշտ կը նայի որ անկէ իրեն
չահ մը քաղէ :

Նոյաճները մէկ օր մը աղէկ ան-
ձրեւ մը գալէն ետքը՝ դեռ երկընքին
երեսը խոշոր խոշոր ամպեր կը պտը-
տէին, այնպէս որ նորէն անձրեւ գա-
լու նշան կար . պարոնին մէկը՝ հին-
կեկ վերարկու մը հագած՝ կ'եղէ տնէն